

บทที่ ๒

พุทธทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

การศึกษาในบทนี้จะได้กล่าวถึงพุทธทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ภายใต้กรอบการศึกษา ๔ ประการ คือ (๑) ความเป็นมาของพุทธทำนาย (๒) ลักษณะสำคัญของพุทธทำนาย (๓) ประเภทของพุทธทำนาย และ (๔) การวิเคราะห์การตีความอรรถกถาพุทธทำนายในมหาสุปินชาดก ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๑ ความเป็นมาของพุทธทำนาย

พุทธทำนาย ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นได้มีการบันทึกเอาไว้ในพระพุทธานุญาตมีปรากฏในพระไตรปิฎกเรียกว่า มหาสุปินชาดก^{๑๖} ในปัจจุบันนิยมเรียกกันว่าพุทธทำนายซึ่งการทำนายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นคงต้องใช้วิธีการใด ๆ ในทางโหราศาสตร์ทุกแขนง เพียงแต่พระพุทธร่องค์ทรงกำหนดจิตพิจารณาเท่านั้น ก็ทรงมีพุทธทำนายออกมาได้ทันที^{๑๗} พุทธทำนายเป็นเรื่องราวที่มีการกล่าวขานและรอผลการทำนายมานานถึงกึ่งพุทธศตวรรษ ซึ่งข้อพิสูจน์บางอย่างก็ให้เห็นจริงแล้ว แต่บางอย่างยังคงต้องใช้เวลาพิสูจน์ต่อไปในอนาคต ความเป็นมาของพุทธทำนายนั้นเป็นความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศล ได้ทรงพระนิมิตประหลาด ๑๖ ประการ^{๑๘} และพระพุทธร่องค์ทรงมีพระพุทธานุญาตทำนายว่า ผลของพระสุบินจะไม่เกิดแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันห่างไกล ในการเมื่อพระราชามหากษัตริย์ (รวมทั้งผู้ปกครองประเทศ) มิได้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ศีลธรรมและกุศลจิตของชนทั้งหลายเสื่อมคลายย่อหย่อนลง ซึ่งพระสุบินหรือพุทธทำนายนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวในความเป็นมาในพระไตรปิฎกและอรรถกถา ดังนี้

๒.๑.๑ ความเป็นมาตามพระไตรปิฎก

มหาสุปินชาดกเป็นพุทธพจน์ปรากฏในคัมภีร์เอกนิบาติชาดก ขุททกนิกาย^{๑๙} พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๗ ข้อ ๗๗ มีข้อความดังต่อไปนี้

อุสสา รุกขา คาวีโย ควา จ

อสโสโกโส สีคาลี จ กุมโบ

โปกฺขรณิ จ อปากจนฺทน

^{๑๖} ชุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๗๗/๒๖.

^{๑๗} พิธีพัฒน์ วงศ์บุตร, พุทธทำนาย มหันตภัยพิบัติโลกมิรู้ลืม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : เม็กกรุ, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖.

^{๑๘} อารยัน, วิจารณ์พุทธทำนาย, (กรุงเทพมหานคร : อำนวยสารสนธิการพิมพ์ . ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๑๙} ชุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๗๗/๒๖.

ลาวูนิ สีทนต์ สีลา ปลุลวนติ
 มณฑุกิโย กณหสเปคิลนติ
 กากัสนุณณา ปริวารยนติ
 ตสาวกาเอฬกานัภยาหิ
 วิปริยาโย วตตตินยิธมตถิติ

แปลว่า

“หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสภราช ๑ ต้นไม้ ๑ แม่น้ำ ๑ โคสามัญญ ๑
 ม้า ๑ ถาทองคำ ๑ สุนัขจิ้งจอก ๑ หม้อน้ำ ๑ สระโบกขรณี ๑
 ข้าวสารที่หุงไม่สุก ๑ แก่นจันทร์ ๑ น้ำเต้าจมน้ำ ๑ หินลอยน้ำ ๑
 นางเขียดกลืนกินงูเห่า ๑ หงส์ทองแวดล้อมกา ๑ เสือกัวแพะ ๑ ดังนี้”
 “ปริยายอันผิดจะเป็นไปในยุคนี้ ยังไม่สำเร็จ”

ลักษณะพุทธทำนายที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น เป็นเช่นเดียวกับนิทานชาดกเรื่องอื่น ๆ แต่ละเรื่องจะเป็นคาถาภาษาบาลีผู้ต้องการทราบรายละเอียดของเรื่องราวในคาถาชาดกก็สามารถศึกษาจากคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายชาดก (ชาตกัฎฐกถา) และคัมภีร์อรรถกถาอื่น ๆ

๒.๑.๒ ความเป็นมาตามอรรถกถา

พุทธทำนาย (มหาสุบินชาดก) ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเดิมที่มีเพียงคาถาที่จารึกเป็นภาษาบาลีที่ถือว่าเป็นพุทธพจน์ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้แต่โดยย่อ โดยมีจุดประสงค์จะแสดงหลักธรรมทางพุทธศาสนาโดยอาศัยนิทานประกอบเพื่อแสดงแก่ประชาชนในสมัยพุทธกาล ฉะนั้นจะทราบเนื้อความของพุทธทำนายนั้นต้องอาศัยคำอธิบายที่เรียกว่า อรรถกถาชาดก คือคัมภีร์ที่รวบรวมคำอธิบายความในพระไตรปิฎกของโบราณจารย์ที่ได้ไขความในพระไตรปิฎกไว้ เรียกว่า คัมภีร์อรรถกถาบ้าง ปกรณ์อรรถกถาบ้าง อรรถกถา จัดเป็นแหล่งความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญรองลงมาจากพระไตรปิฎก และใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงอย่างแพร่หลายในวงการศึกษาพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์อรรถกถา ขุททกนิกาย เอกกนิบาตชาดก^{๒๐} เล่ม ๕๖ ข้อ ๗๗ ภาควิ ๒ สรุปความได้ว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลผู้ครองกรุงสาวัตถีแคว้นโกศลบรมมหาราชในราตรีกาล เวลาปัจฉิมยามใกล้รุ่งทรงฝันเห็น ๑๖ ประการเป็นความฝันที่แปลกประหลาดจึงทรงตกพระทัยตรัสเล่าความฝัน ๑๖ ประการนั้นให้พราหมณ์บุโรหิตประจำราชสำนักทำนาย พราหมณ์บุโรหิตเหล่านั้นก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นความฝันที่ร้ายแรงและทำนายว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลจะต้องทรงประสบอันตราย ๓ ประการ คือ เสวยราชสมบัติ โรคภัยไข้เจ็บหรือสวรรคตไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่งและพูดถวายคำแนะนำให้ทรงทำพิธีฆ่าสัตว์บูชาญเพื่อสะเดาะเคราะห์ เมื่อพระนางมัลลิกาซึ่งเป็นมเหสีทรงทราบเหตุการณ์นั้นจึงพูดให้ไปขอคำแนะนำจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทำนายว่าเหตุร้ายต่าง ๆ จัก

^{๒๐} ขุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๑๖.

มีแนแต่มีใช้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศลหรือแวนแคว้นของพระองค์แต่เหตุร้ายต่าง ๆ นั้นจักมีแก่สัตว์โลก
ทั่ว ๆ ไปและแก่ศาสนาของตถาคตในอนาคตกาล

ในคัมภีร์อรรถกถา ได้กล่าวถึงความฝัน ๑๖ ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศลโดยมี
เนื้อหาใจความว่า

ความฝันข้อที่ ๑^{๒๑} โคลำสน ๔ ตัวมีอาการเกรี้ยวกราดวิ่งมาจากทิศทั้ง ๔ ทะยานเข้า
หากันดูจะชนกันกลางพระลานหลวงพอเข้าใกล้กันก็ถอยหนีกลับไปเสียหาชนกันไม่

พุทธทำนาย เมื่อถึงสมัยที่พระราชหรือผู้ปกครองของประเทศและประชาชนไม่ตั้งอยู่ใน
ธรรม โลกจะวิปริตแปรปรวนไปต่าง ๆ ฝนฟ้าจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์ธัญญาหารจะเหี่ยวแห้ง
ข้าวยากหมากแพง (เกิดทุพภิกขภัย) ฝนฟ้าไม่ตกมีแต่ร้องคำรามเหมือนว่าจะตกแต่แล้วก็ไม่ตกลง
หายจางไปเหมือนโคลำสนทั้ง ๔ ตัวนั้นตั้งท่าจะชนกันแต่แล้วถอยกลับหนีไม่ชนกัน

ความฝันข้อที่ ๒^{๒๒} ต้นไม้ทั้งหลาย คือ ต้นไม้ต้นเล็กๆ ที่เพิ่งจะโผล่ขึ้นพ้นจากดินไม่นาน
ได้แค่คืบหนึ่งข้างและแค่ศอกหนึ่งข้างเท่านั้นก็ผลิดอกออกผลไปตามๆ กันเหมือนไม้ใหญ่ ฉะนั้น

พุทธทำนาย ความฝันนี้จะไม่เกิดขึ้นแก่พระองค์ แต่ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตกาล สมัยที่โลก
เสื่อมจากศีลธรรมมนุษย์มีอายุน้อยเด็กหญิงจะตั้งครุฑและมีบุตรทั้งที่อยู่ในวัยยังไม่เจริญพันธุ์เต็มที่
เหมือนต้นไม้ทั้งหลาย เมื่อออกออกมาได้เพียงคืบหนึ่งหรือศอกหนึ่งก็มีดอกมีผล ฉะนั้น

ความฝันข้อที่ ๓^{๒๓} แมโคทั้งหลาย คือ แมโคตัวโตๆ กลับอ่อนวอนขอติมนมของลูกโค
ตัวทั้งที่เพิ่งเกิดในวันนั้นนั่นเอง

พุทธทำนาย เมื่อถึงในสมัยที่คนไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามคนจะละทิ้งการอ่อนน้อม
ถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ คือบรรดาลูก ๆ จะไม่เคารพยำเกรงในพ่อแม่ต่างมุ่งหาแต่ทรัพย์สมบัติอยากจะให้
ของใช้ของกินแก่พ่อแม่ก็ให้ไม่ยอมให้ก็ไม่ให้พ่อแม่ผู้แก่เฒ่าจึงต้องจ้อเด็กเลี้ยงชีวิตเหมือนแมโค
ทั้งหลายต่างพากันดูตลกินนมของลูกโคที่เพิ่งออกมาจากท้อง

ความฝันข้อที่ ๔^{๒๔} โคทั้งหลาย คือ ผูกชนไม่พากันเทียมโคใหญ่ที่เคยพาแอกไปซึ่ง
สมบูรณ์ด้วยร่างกายและเรี่ยวแรงเข้าในระเบียบแห่งแอกกลับไปเทียมโครุ่นๆ ที่กำลังฝึกงานเข้าใน
แอกและไถโครุ่นๆ เหล่านั้นไม่อาจพาแอกและไถไปได้ก็พากันสลัดทิ้งหรือยืนเฉยเสีย เกวียนทั้งหลาย
ก็ไปไม่ได้

^{๒๑} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๐.

^{๒๒} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๒.

^{๒๓} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๒.

^{๒๔} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๓.

พุทธท้านาย พระราชาหรือผู้ปกครอง (รัฐบาล) ของประเทศไม่ตั้งอยู่ในธรรม ปลดเสนาอำมาตย์ผู้ที่รู้จักหน้าที่การงานออกนำเด็กหนุ่มเข้ามาแทนที่เหมือนคนทั้งหลายปล่อยโคหนุ่มที่เป็นงานไปแล้วจับลูกโคที่ยังไม่เคยเทียมไถมาใช้งานจึงเป็นเหตุให้ไถนาไม่สำเร็จ ฉะนั้น

ความฝันข้อที่ ๕^{๒๕} ม้า คือ ม้ามีปากสองปาก มองเห็นหญ้าที่คนเลี้ยงนำมาให้ถึงกับปาก อ้าหน้าตาไหลเพราะความหิวโหย คนเลี้ยงม้าสองคนยืนยื่นหญ้าส่งป้อนให้พร้อมๆ กันแทบไม่ทันกินไม่รู้จักอึ้งจนน่าอึ้งใจ

พุทธท้านาย ในสมัยที่ผู้ปกครองของประเทศเป็นคนโง่เขลาไม่ตั้งอยู่ในธรรม จักแต่งตั้งบุคคลที่โง่เล คนที่ไม่ยุติธรรมเป็นผู้พิพากษาพากันรับสินบนทั้งทางโจทก์และทางจำเลย เมื่อได้รับสินบนแล้วก็ตัดสินหรือวินิจฉัยคดีความตามความชอบใจของตน ผู้พิพากษาได้รับสินบนจากคู่ความทั้ง ๒ ฝ่าย จึงเหมือนกับม้ากินหญ้าด้วยปากทั้ง ๒ ปาก

ความฝันข้อที่ ๖^{๒๖} ภาตทอง คือ สุนัขขึ้นนั่งภาชนะทองคำ ซึ่งมีราคาตั้งแสนอย่างสำราญใจ ทำให้ชัตนัยน์ตา ไม่น่าดู และยังมีท่าที่เย่อหยิ่งเหมือนดังตนเป็นผู้ที่ยิ่งใหญ่

พุทธท้านาย ในสมัยที่ผู้ปกครองของประเทศไม่ตั้งอยู่ในธรรม จักไม่ยกย่องให้ยศและตำแหน่งแก่คนที่ถึงพร้อมด้วยชาติ คือตระกูลสูง แต่จักให้ยศและตำแหน่งแก่คนตระกูลต่ำเมื่อเป็นเช่นนี้ คนตระกูลสูงต้องตกยาก คนตระกูลต่ำ ๆ ได้เป็นใหญ่ ดังนั้น คนตระกูลสูงไม่สามารถเลี้ยงชีวิตได้จึงยกธิดาของตนให้แก่คนตระกูลต่ำ ด้วยหวังจะอาศัยเขาเลี้ยงชีวิต การที่ธิดาของคนตระกูลสูงอยู่ร่วมกับคนตระกูลต่ำๆ เหมือนกับภาตทองคำรองเยี่ยวสุนัขจึงจอก

ความฝันข้อที่ ๗^{๒๗} สุนัขจิ้งจอก คือ บุรุษพินเชือกหนึ่งนั่งอยู่บนตั่งปลายเชือกที่พินแล้วข้างหนึ่งห้อยย้อยตลอดลงจากช่องพินบ้านถึงข้างล่าง สุนัขที่นอนใต้ถุนบ้านกลับกัดกินเชือกนั้น พินได้ยาวเท่าไรก็กัดกินสิ้น ยิ่งพินยิ่งสั้นไม่มีโอกาสหย่อนยานพาดถึงพื้นดินได้เลย

พุทธท้านาย ผู้หญิงทั้งหลายจะพากันทำเจ้าชู้ผู้ชายทำตัวเป็นขี้เหล้าเมายา คลั่งไคล้ในเครื่องประดับ ไม่สนใจการบ้านการเรือน ยกยอทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้ด้วยความลำบากไปซื้อสุราเลี้ยงชายชู้เหมือนสุนัขจิ้งจอกหิวโซตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ตั่งกัดกินเชือกที่เขาพินโดยที่เขาไม่รู้เลย

ความฝันข้อที่ ๘^{๒๘} หมอน้ำ คือ มีตุ่มน้ำใบใหญ่มีน้ำเต็มใบหนึ่งตั้งอยู่ที่ประตูเมือง และมีตุ่มใบเล็กๆ จำนวนมากตั้งเรียงรายอยู่รอบๆ ตุ่มใบใหญ่นั้น ประชาชนทุกหมู่เหล่าตักน้ำมาจากทิศทาง

^{๒๕} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๓๗ /๒๒๔.

^{๒๖} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๓๗ /๒๒๕.

^{๒๗} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๓๗ /๒๒๖.

^{๒๘} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๓๗ /๒๒๗.

ต่าง ๆ แล้ว เทใส่ตุ่มใบใหญ่ที่มีน้ำเต็มอยู่นั้น จนน้ำไหลล้นแล้วล้นอีก เจ็งบองไปทั่วบริเวณนั้น แต่ไม่มีใครสักคนที่จะสนใจตุ่มใบเล็กที่ว่างเปล่าใบอื่น ๆ เลย

พุทธทำนาย เมื่อโลกเสื่อมถอยจากศีลธรรมพระราชาจะตกยากแม้แต่พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ มีเงินเพียงแสนเดียวเท่านั้นจึงสั่งให้ชาวชนบทปลูกข้าวส่งเข้ามาใส่ยุ้งฉางของหลวง ชาวชนบทไม่เหลียวแลยุ้งฉางที่ว่างเปล่าของตนเองเลยเหมือนการตักน้ำใส่ตุ่มที่เต็มอยู่แล้วโดยไม่เหลียวแลตุ่มน้ำที่เปล่าๆ บ้างเลย

ความฝันข้อที่ ๙^{๒๙} สรรโบทกขณิ คือ สรรโบทกขณิแห่งหนึ่ง ดาตาศาปด้วยบัวเบญจพรรณ มีทำขึ้นลงรอบด้าน บรรดาสัตว์ต่างๆ พากันลงดื่มกินน้ำในสระนั้นโดยรอบเท่านั้น น้ำที่อยู่โดยรอบสระซึ่งสัตว์ทั้งหลายพากันเหยียบย่ำนั้นกลับเป็นน้ำใสไม่ขุ่นมัวเลยแต่น้ำที่อยู่ตรงกลางสระกลับขุ่นมัวไม่ใส ฉะนั้น

พุทธทำนาย ในสมัยที่พระราชาหรือผู้ปกครอง (รัฐบาล) ของประเทศไม่ตั้งอยู่ในธรรมลู อำนาคคติ ๔ มีฉันทาคติ เป็นต้น หวังแต่ผลประโยชน์ส่วนตน ไม่มีความเมตตากรุณาต่อประชาชน เกือบหาอาชกรรมมากเกินไปจนเกินกำลังของประชาชนที่จะมาจ่ายให้ได้ประชาชนจึงทิ้งเมืองหลวงอพยพไปอยู่ที่ชนบทห่างไกลเหมือนน้ำกลางสระใหญ่ขุ่น (คือกรุงรัตนาคาภาชี) แต่น้ำตรงริมขอบสระใหญ่ใสสะอาด (คือปราศจากการทุจริตจากผู้ปกครองที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม)

ความฝันข้อที่ ๑๐^{๓๐} ข้าวไม่สุก คือ บุรุษคนหนึ่งกำลังนั่งหุงข้าวแต่ข้าวในหม้อเกิดวิปริต สุกบ้าง ไม่สุกบ้าง เปียกแฉะบ้าง และไหม้บ้าง คละเคล้ากันไป

พุทธทำนาย ในสมัยที่พระราชาหรือผู้ปกครองของประเทศไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพระราชาหรือผู้ปกครอง ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชำราชากร นักธุรกิจ ประชาชน แม้กระทั่งนักบวชรวมไปถึงเทวดา ด้วยกันจักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ฝนฟ้าตกไม่ทั่วบ้านทั่วเมือง คือบางที่ตกมากเกินไปกลายเป็นฝนชุก ทำให้ข้าวกล้าพืชพันธุ์ธัญญาหารเสียหาย บางที่ตกน้อยเกินไปทำให้ข้าวกล้าพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง บางที่ตกพอดีๆ จึงทำให้ข้าวกล้าพืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์งามดีเหมือนข้าวสารที่บุคคลหุงในหม้อใบเดียวกันแต่มีผลเป็น ๓ อย่าง คือ แฉะ ดิบ และสุกดี เป็นต้น

ความฝันข้อที่ ๑๑^{๓๑} แก่นจันทน์ คือ ชายชราคนหนึ่ง นำเอาแก่นจันทน์แดงที่ถือว่าเป็นของมีค่าราคาแพงไปแลกกับนมโคมาดื่มกินดูเป็นเหมือนคนสิ้นคิดจิตไม่สมประกอบ

^{๒๙} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๘.

^{๓๐} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๒๙.

^{๓๑} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๐.

พุทธทำนาย ในสมัยที่ศาสนาของตถาคตเสื่อมลง ภิกษุอลัชชี (ไร้ยางอาย) จะเห็นแก่ปัจจัยไทยธรรม แสดงธรรมเพียงเพื่อให้ได้ปัจจัย ๔ มาเลี้ยงชีวิตไม่ได้แสดงธรรมเพื่อให้สัตว์หลุดพ้นจากความทุกข์ มุ่งตรงนิพพานเหมือนคนทั้งหลายแลกแก่นจันทน์มีราคาตั้งแสนกับเปรียงเน่า

ความฝันข้อที่ ๑๒^{๓๒} น้ำเต้าจมน้ำ คือ น้ำเต้าแห้งแต่กลับจมน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นไปได้ยาก แปลกประหลาดและไม่เคยมีปรากฏ แต่กลับเกิดมีปรากฏเป็นไปได้ ประจักษ์แก่สายตาในพระสุบินของพระองค์

พุทธทำนาย เมื่อสมัยที่โลกถึงความเสื่อมพระราชาหรือผู้ปกครองไม่ให้ยศแก่คนดีหรือคนที่มีความสามารถแต่กลับให้ยศหรือตำแหน่งแก่คนพาลไม่มีความสามารถในการทำงาน ได้รับหน้าที่และความคิดเห็นของคนพาลจะได้รับการยอมรับ ความคิดเห็นของคนดีจะไม่เป็นที่ยอมรับเหมือนน้ำเต้าเปล่า ๆ ที่คว้านไส้ออกเหลือแต่เปลือกแทนที่จะลอยอยู่บนน้ำกลับจมน้ำในน้ำ

ความฝันข้อที่ ๑๓^{๓๓} ศีลาลอย คือ ทรงนิมิตเห็นหินซึ่งหนักแสนหนักแต่กลับลอยน้ำได้ เหมือนกับเป็นสิ่งที่ไร้น้ำหนัก ดูประหลาดยิ่งนัก

พุทธทำนาย จะเกิดขึ้นในสมัยที่สังคมวิปริตแปรปรวนผู้คนขาดศีลธรรม พระสงฆ์ผู้ทรงศีลทรงวินัยไม่ประพฤติตนอยู่ในพระวินัย ทำให้สังคมระส่ำระสายสับสนวุ่นวายบรรดาผู้ที่ถือกำเนิดมีชาติตระกูลดีถึงพร้อมวิชาความรู้ความสามารถเพียบพร้อมด้วยคุณวุฒิและชาติวุฒิ มีความสามารถในการสรรพวิชาการต่างๆ จะไม่ได้รับความเชื่อถืออีกต่อไป แม้จะพยายามอธิบายอย่างไรก็ตาม ผู้คนจะเชื่อฟังแต่ถ้อยคำของพวกที่มีชาติตระกูลต่ำ แต่มีอำนาจวาสนาได้เป็นใหญ่เป็นโตเพราะอาศัยการประจบประแจงสอพลอเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้นจะมีแต่คนเคารพยำเกรง เหมือนศิลาแท่งทึบใหญ่ขนาดเท่าเรือนยอดลอยน้ำได้เหมือนเรือ

ความฝันข้อที่ ๑๔^{๓๔} เขียดขยอกงู คือ ผีงูขยอตัวเล็ก ๆ ไต่กิ่งกวดุงเห่าตัวใหญ่และมีพิษมาก เมื่อทันทักขบกัดให้ขาดเป็นท่อน ๆ กัดกินอวัยวะต่าง ๆ ของงูนั้นเสียจนหมดสิ้น

พุทธทำนาย กล่าวคือเวลาที่โลกมนุษย์มีแต่ความเสื่อมโทรม สภาพสังคมไร้ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้คนขาดศีลธรรม ผู้ชายมีกิเลสหนา ราคะแรงกล้า ปล่อยตัวปล่อยใจ ตกอยู่ใต้อำนาจของภรรยาสาว ๆ ของตน พวกนางถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ใช้สามีเหมือนกับทาสข่มเหงตำหนิตามชอบใจต่าง ๆ ทำให้สามีหมดความสำคัญลงไปเหมือนผีงูขยอตัวเล็ก ๆ ขนาดเท่าดอกมะเขืองูไล่กวดุงเห่าตัวใหญ่ ๆ แล้วได้กัดกินลงไป ฉะนั้น

^{๓๒} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๑.

^{๓๓} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๒.

^{๓๔} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๓.

ความฝันข้อที่ ๑๕^{๓๕} หงส์ทองล้อมกา คือ พญาหงส์ทอง ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงแต่กลับยอมมอบตนเข้าเป็นพวก เคารพบนอบให้เหล่ากาเป็นหัวหน้าเพื่อจะได้พรรคพวกเป็นกา

พุทธทำนาย ในสมัยที่ผู้ปกครองของประเทศเป็นผู้ไร้ความสามารถทางวิชาชีพและการยุทธ์ พระราชาหรือผู้ปกครองจึงไม่ตั้งผู้ดีมีชาติตระกูลให้เป็นใหญ่เพราะกลัวว่าจะสูญเสียราชสมบัติแต่กลับมอบความเป็นใหญ่ให้กับข้าทาสบริวารที่รับใช้อยู่ใกล้ชิด เมื่อผู้มีความรู้ความสามารถไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากราชตระกูลหรือผู้ปกครองแล้วก็ไม่สามารถเลี้ยงชีพได้ จึงยอมมอบตัวเป็นบริวารของผู้มีอำนาจซึ่งมีฐานะต่ำกว่าเหมือนพระยาหงส์ทองบินห้อมล้อมกาตัวที่เฝ้าหากินตามบ้าน ฉะนั้น

ความฝันข้อที่ ๑๖^{๓๖} เสือดาว เสือโคร่งกลัวแพะจริง ๆ คือ พวกแพะวิ่งไล่ล่าเสือโคร่งโดยวิ่งไล่ตามมาติดๆ เมื่อไล่ทันแล้วก็รุมกัดกินเสือดาวนั้นทันทีทำให้สัตว์ร้ายอื่นๆ หวาดกลัวพากันวิ่งหนีหลบเข้าป่าไปเพื่อให้รอดจากฝูงแพะร้าย

พุทธทำนาย ในสมัยที่มีพระราชาหรือผู้ปกครองของประเทศไม่ตั้งอยู่ในธรรม ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำมีโอกาสได้เป็นข้าราชการส่วนผู้ที่เกิดในตระกูลสูงกลับตกยาก ดังนั้น ผู้ที่เกิดในตระกูลต่ำให้พระราชาหรือผู้ปกครอง เชื่อถือถ้อยคำของตนเป็นใหญ่เป็นโต ในหน่วยงานของราชการต่างๆ เช่น ศาลจึงพากันเบียดเบียนบังคับขู่เข็ญทุกวิถีทางเอาทรัพย์สินของผู้ดีมีตระกูลมาเป็นของตน ผู้ดีมีตระกูลเกรงกลัวก็มอบให้แก่ข้าราชการเหล่านั้นแล้วพากันหลีกหนีไปด้วยความหวาดกลัว

พระพุทธองค์ได้ตรัส ตามความฝันทั้ง ๑๖ ประการ ของพระเจ้าปเสนทิโกศลว่าความฝันทั้งหมดนี้จะเป็นไปต่อเมื่อโลกถึงจุดเสื่อม ยังไม่มีในยุคนี^{๓๗}

๒.๒ ลักษณะสำคัญของพุทธทำนาย

จากการศึกษาข้อมูลเรื่องพุทธทำนาย ทำให้พบลักษณะสำคัญของพุทธทำนายที่ปรากฏในมหาสุบินชาดกที่ทำให้แตกต่างจากลักษณะของชาดกอื่น ๆ ถึงแม้จะมีลักษณะร่วมกับชาดกอื่น ๆ ในฐานะเป็นนิทานชาดกเช่นเดียวกันก็ตาม ลักษณะสำคัญดังกล่าวได้แก่

๑. มหาสุบินชาดกในฐานะนิทานเปรียบเทียบ หรือนิทานอุทาหรณ์^{๓๘}

พุทธทำนาย นอกจากจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งออกบวชเป็นฤๅษีพยากรณ์สุบินของพระเจ้าพาราณสีโดยการพยากรณ์ใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบเหมือนกับนิทานชาดกทั่วไป แต่เนื้อหาในพุทธทำนายที่พระอรรถกถาจารย์ตลอดจนผู้

^{๓๕} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๔.

^{๓๖} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๕.

^{๓๗} พุ.ชา.เอก.อ. (ไทย) ๕๖/๗๗ /๒๓๔.

^{๓๘} เทพพร มังธานี. “การวิเคราะห์พุทธจริยาศาสตร์เถรวาท ในมหาสุบินชาดก”.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒).

ตีความรุ่นต่อๆ มาตีความไว้นั้นมีข้อแตกต่างจากนิทานเปรียบเทียบทั่วไปหรือแตกต่างจากนิทานชาดกเรื่องอื่นๆ เพราะพุทธทำนายเป็นการเล่าถึงพฤติกรรมของสัตว์ ซึ่งแสดงออกในลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะนิสัยเดิม กล่าวคือ พฤติกรรมของสัตว์ส่วนมากที่ปรากฏในพุทธทำนายนั้นล้วนไม่ใช่พฤติกรรมตามปกติของสัตว์นั้นๆ และสิ่งที่เปรียบเทียบในพุทธทำนายล้วนไม่ใช่ลักษณะของสิ่งนั้นๆ ทั้งนี้โดยมุ่งหมายความว่า สิ่งทีวี่ปริตหรือผิดจากปกติเดิมของสัตว์และสิ่งของนั้นเปรียบเทียบกับความวิปริตทางด้านศีลธรรมจริยธรรมโดยเฉพาะศีลธรรมขั้นพื้นฐานในพุทธศาสนาแล้วพยากรณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ฉะนั้นนิทานอุทาหรณ์ในพุทธทำนาย ถึงแม้จะเป็นเรื่องสมมติที่พิสูจน์เรื่องจริง เช่นเดียวกับนิทานอุทาหรณ์อื่นๆ แต่เรื่องที่สมมติในพุทธทำนายนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิสูจน์เรื่องจริงที่จะเกิดในอนาคตจึงทำให้การตีความซับซ้อนกว่าชาดกเรื่องอื่น ๆ

๒. การตีความให้มีหลากหลายรูปแบบ

จากข้อความในตัวอย่างเพียงเล็กน้อย ๆ คือ พฤติกรรมของสัตว์ (เช่น พฤติกรรมของโคเป็นต้น) และในลักษณะของต้นไม้ที่ออกดอกผลก่อนเวลาที่จะออกเป็นต้น พระอรหันตศาจารย์และผู้ตีความ สามารถตีความมาสู่พฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนหลายรูปแบบ ข้อนี้หากสันนิษฐานว่าการเล่าด้วยอาศัยอุปมาอุปไมยเป็นที่ยอมรับกันมากในสมัยนั้น ก็แสดงให้เห็นว่า ผู้ตีความต้องพยายามจับสาระความมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าตรัสโดยมุ่งความหมายที่แฝงไว้ในพฤติกรรมของสัตว์เป็นต้น การตีความย่อมมาจากความเชื่อมั่นต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงด้วย และหากการบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกเป็นเพียงความย่อเพื่อให้จดจำง่าย ก็แสดงให้เห็นว่าการใช้อุปมาอุปไมยหรือศิลปะในการกล่าวถึงอย่างหนึ่ง แต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่งอย่างหลากหลายได้พัฒนาขึ้นมาแล้วอย่างละเอียดอ่อนในสมัยพุทธกาล ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสมมติบัญญัติด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า พุทธทำนายเป็นต้นแบบของการนำเสนอเหตุการณ์หนึ่ง แต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่งซึ่งการนำเสนอในรูปแบบนี้ได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ แม้ในชีวิตประจำวันปัจจุบันคำพูดและการกระทำของบุคคลทั่วไป ยังมีอะไรที่ต้องตีความนอกเหนือจากรูปแบบที่แสดงออกเสมอ

๓. รูปแบบการนำเสนอเรื่องแบบเหนือจริง

นับว่าการนำเสนอเรื่องในพุทธทำนายนั้นแตกต่างจากชาดกอื่นๆ มาก เพราะเป็นวรรณคดีในพระพุทธศาสนาที่เน้นหนักในเรื่องเหนือความจริง ไม่สอดคล้องกับความจริงกระทบต่อจิตสำนึกของคนทั่วไป เต็มไปด้วยเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความประหลาดใจ เช่นในความเป็นจริงเมื่อวัวที่มีกำลังมากทั้ง ๔ ตัว วิ่งตรงทะยานเข้าหากันหมายจะทำลายซึ่งกันและกันและเมื่อวิ่งเข้าประชิดกันต้องชนกันแน่นอน (ตามเหตุการณ์ที่น่าจะเกิดขึ้นแต่ประหลาดเมื่อวิ่งเข้าไปประชิดกันแล้วต่างฝ่ายต่างหยุดนิ่งและหันหน้ากลับไปทางที่ตนมาแล้วแยกจากกันไปโดยไม่มีทีท่าจะกลับมาชนกันอีก ก้อนหินใหญ่ลอยน้ำได้ น้ำเต้าแห้งกลับจมน้ำ และกบเขียดกลืนกินงูใหญ่แทนที่จะเป็นฝ่ายกลืนกินกบ

เชียด เป็นต้น หากผู้ศึกษาไม่ตีความเลยก็จะไม่ได้สาระจากเหตุการณ์ที่ปรากฏในพุทธทำนาย (มหาสุบินชาดก) เช่นกัน

๔. ตีความสู่อนาคตแบบอุปมาอุปไมย

ทั้ง ๓ ข้อข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการตีความหมายของพุทธทำนายหรือมหาสุบินชาดกนั้น ปรากฏในลักษณะอุปมาอุปไมยซึ่งเด่นชัดกว่าชาดกเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะการตีความนั้น อาศัยค่านิยมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมของผู้ตีความเป็นหลักในการตีความ รวมทั้งสมรรถภาพในภาษาของผู้ตีความด้วยโดยตีความในลักษณะที่เป็นอุปมาอุปไมยข้ามกาลสมัย บอกถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและจบในตัวเอง ดังข้อความที่ระบุว่าความผิดแปลกไปจากธรรมดาจะมีแน่แต่ไม่ใช่ตอนนี้ (วิปริตวิโย วตตติณยิธมตติ) ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายแสดงให้เห็นถึงอนิจจลักษณะของสิ่งทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นระบบสังคมประเพณีวัฒนธรรมหรือแม้แต่พระศาสนาเองก็ไม่เที่ยงแท้แน่นอนย่อมเสื่อมไปตามกฎแห่งวิวิธสงสาร (ในลักษณะที่หมุนเวียนเกิดดับไม่มีที่สิ้นสุด)

ลักษณะสำคัญทั้ง ๔ ประการข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวคิดร่วมที่สำคัญในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในพุทธทำนาย ซึ่งจะเสนอในบทที่ ๓ ต่อไป

๒.๓ ประเภทของพุทธทำนาย

จากความเป็นมาของพุทธทำนายที่ปรากฏในมหาสุบินชาดกจะเห็นได้ว่าล้วนเป็นปัญหาทางสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาระดับบุคคล ครอบครัว และเศรษฐกิจ ในการกล่าวถึงปัญหาต่างๆ ในสังคมไทยที่สะท้อนมาจากการตีความพุทธทำนายนั้น สามารถจัดประเภทได้ ๔ ประเภทดังนี้

๒.๓.๑ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ความฝันในข้อ ๑ และ ข้อ ๑๐^{๓๔}

ข้อที่ ๑

“อุสุภา” บาลีแปลว่า โคอุสภ ในฝันเห็นว่า โคอุสภ คือ วัวสีดำทมิฬ ๔ ตัว วิ่งมาจากทิศทั้ง ๔ วิ่งค้ำรามใส่กันเหมือนฟ้าจะถล่ม เหมือนกับจะชนกัน แต่แล้วก็ไม่ชน คนที่เฝ้าดูก็คอยเก้อตีความได้ว่า สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแปรปรวน

ข้อที่ ๑๐

“อุปากั” แปลว่า เหมือนกับไม่ได้หุง พระเจ้าปัทมเสนธิโกศลทรงพระสุบินเห็นข้าวหม้อหนึ่ง ที่คนหุงไว้ ในหม้อเดียวกันข้างในแบ่งเป็น ๓ ส่วน ส่วนหนึ่งยังดิบเป็นเมล็ดข้าวสารอยู่ส่วนหนึ่งยังสุกๆดิบ ๆ ส่วนหนึ่งก็แหลกเหลวไปเลยในหม้อเดียวกัน ตีความได้ว่า พืชพันธุ์ธัญญาหารไม่สมบูรณ์

^{๓๔} มานพ นักการเรือน, ผ.ศ., พุทธทำนายและโลกพระศรีอารีย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๖.

๒.๓.๒ เกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคลด้านพฤติกรรมทางเพศและความกตัญญู ได้แก่ ความผิดในข้อ ๒, ๓, ๗, และข้อที่ ๑๔,

ข้อที่ ๒

“รูกษา” แปลว่าต้นไม้ ในความผิดเห็นต้นไม้มียอดมีผลเต็มไปหมด พองอกได้ก็บักก็ออกดอก ได้ดอกก็ออกผลทั่วทั้งแผ่นดิน ตีความได้ว่า เด็ก ๆ จะมีราคาเร็วกว่าปกติ

ข้อที่ ๓

“คาริโย” พระเจ้าปัทมเสนธิโกศล ทรงฝันเห็นว่าแม่วัวต้องกินนมของลูกตัวเอง แม้เกิดมาวันเดียวเท่านั้น ตีความได้ว่า ขาดความเคารพยำเกรงบุพการีบุคคล

ข้อที่ ๗

พระเจ้าปัทมเสนธิโกศลทรงพระสุบินว่า “สาคาสี” หมายความว่า ผู้ชายนั่งควั่นเชือกด้วยหนังสือแล้วหย่อนเชือกที่ควั่นได้ลงใต้ตั่ง ควั่นไป หย่อนไป หารู้ไม่ว่า ภายใต้งมีนางสนุนัขตัวหนึ่งเคี้ยวหนังที่ควั่นเป็นเชือกกินจนไม่มีเหลือจนชายที่พันเชือกเหนื่อยเจียนตาย ตีความได้ว่า สตรีจะโลเลในบุรุษ

ข้อ ๑๔

“มณฑุกิโยกณหสเปคิลนติ” หมายความว่า กบเขียดตัวเล็กๆ ไต่ตามงูเห่าดำตัวมหึมา ทันแล้วกลืนกินเหมือนไล่จับแมลงเล็กๆ กินฉะนั้นตีความได้ว่า บุรุษจะตกอยู่ในอำนาจของสตรี

๒.๓.๓ เกี่ยวกับสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ความผิดในข้อ ๔, ๕, ๖, ๘, ๙, ๑๕, และ ๑๖

ข้อที่ ๔

“ควา จ” แปลว่า ลูกวัวที่เขายังไม่ออกอายุยังน้อย ยังไม่ถึงวัยทำงาน พระเจ้าปัทมเสนธิโกศลทรงฝันเห็นมนุษย์จับลูกวัวอายุน้อยๆ หรือ “ลูกแหง” นี้ เข้าเทียมแอก เทียมไถ ใช้ทำงานมันก็ทำบ้าง ไม่ทำบ้าง ทำดีบ้างเสียบ้าง ตีความได้ว่าต่อไปจะแต่งตั้งคนไม่ดีมาปกครอง

ข้อที่ ๕

“อสุโส” แปลว่า ม้าตัวหนึ่ง มีปากทั้งสองข้างคนเลี้ยงต่างเอากล้าข้าวเหนียว ป้อนทั้งสองปากพร้อมๆ กันคนเลี้ยงจึงเหนื่อยมากทีเดียว ตีความได้ว่าผู้วินิจฉัยคดีรับสินบน

ข้อที่ ๖

“กัโส” แปลว่าถาดทองสัมฤทธิ์ พระเจ้าปัทมเสนธิโกศลทรงพระสุบินว่า มนุษย์ต่างขัดถาดทองสัมฤทธิ์ราคาเป็นแสน ให้เป็นเงางามสะอาดแล้วนำไปให้สุนัขเหี้ยจรดตีความได้ว่าสมัยเมื่อนมนุษย์ไร้ศีลธรรมอย่างรุนแรงจนเกิดความจำเป็นที่使人ในตระกูลสูงต้องยกกุลสตรีในตระกูลของตนให้แก่คนในตระกูลต่ำ

ข้อที่ ๘

“กุมโพน” หมายถึงตม่น้ำ ความฝันนี้มีว่า มีโองน้ำไปใหญ่ไปหนึ่ง มีโองน้ำเล็กๆ ล้อมอยู่เป็นอันมาก มนุษย์ต่างก็ตม่น้ำใส่แต่โองน้ำไปใหญ่ไปเดียวเท่านั้น จนล้นแล้วล้นอีกก็ยังใส่ ไม่มีใครตม่น้ำใส่ในโองน้ำเล็กๆ ที่อยู่รอบตม่น้ำไปใหญ่ไปนั้นบ้างเลยตีความได้ว่าในอนาคตเมื่อโลกนี้ไม่ประกอบด้วยศีลธรรมเลยจะเกิดจอมเผด็จการตั้งตัวเป็นใหญ่ใช้อำนาจบีบบังคับประชาชนเอาพิษผลที่ได้ทั้งหมดทั่วประเทศมาใส่ยังฉางของคนนั้นคนเดียว เพราะเขามีอำนาจ มีเงิน มีพรรคพวก

ข้อที่ ๙

“โปกขรณิ” แปลว่า สระน้ำ กว้าง ใหญ่ ลึก พระเจ้าแผ่นดินปัทเสนธิโกศลทรงพระสุบินว่า พบสระโปกขรณิทั้งกว้าง ทั้งใหญ่ ทั้งลึก แต่ตรงกลางสระขุ่นเป็นปลักเป็นโคลนตม ส่วนริมสระนั้นทั้ง ๆ ที่มีฝูงสัตว์ทุกชนิดลงอาบกิน ย่ำ อยู่เสมอแต่ริมสระนั้นกลับใสเย็นสะอาดตีความได้ว่าในอนาคตในสมัยที่มนุษย์ไร้ศีลธรรม คนผู้เป็นชนชั้นปกครองทารุณบีบบังคับคนสุจริต คนสุจริตต้องหนีออกจากเมืองเข้าป่า

ข้อที่ ๑๕

“กากัสสุณณา ปริวารยณติ” ความว่า ชาตราชสุวรรณหงส์ สีทองต้องมารับใช้การนี้คือความฝันของพระเจ้าปัทเสนธิโกศลตีความได้ว่าสมัยที่ไร้ศีลธรรมไร้ธรรมะ คนที่มียศถาบรรดาศักดิ์กลายเป็นคนซื่อลัดทวดระแวง ยกคนเลวคนพาลขึ้นเป็นหัวหน้า คนพาลนี้เลยทำให้คนดีเดือดร้อน กตขี่ ช่มเหง ใครทนไม่ได้ก็ต้องหนีไป หนีไม่ได้ก็ต้องทนให้คนพาลใช้สอยตามต้องการ ถ้าจะดูให้จริงกว่านี้ คนไร้ศีลธรรมยังขูดรีดบีบบังคับคนดีมากขึ้นในอีกหลายแห่งหลายมุม

ข้อที่ ๑๖

“ตสาวกา เอฬกานาณนติ” คือ แกะทั้งหลายต่างไล่จับเสือเหลืองมากินจนเสือทั้งหลายหนีหายไปหมด พระเจ้าปัทเสนธิโกศลทรงพระสุบินเห็นดังนี้ตีความได้ว่าในสมัยหนึ่งเกิดอธรรมขึ้นมาแม้ในชนชั้นปกครองก็ไม่ประกอบด้วยธรรมมีราชวัลลภเลว ๆ หรือเป็นพาลเป็นบริวารให้อำนาจแก่ราชวัลลภกตขี่อำมาตย์ เสนาบดีที่ซื้อตรงจนพวกนี้ต้องหนีไป

๒.๓.๔ เกี่ยวกับพุทธบริษัท ได้แก่ข้อ ๑๑, ๑๒, และ ๑๓

ข้อที่ ๑๑

“จุนทณิ” แปลว่า แก่นจันทร์แดงราคาเป็นแสน พระเจ้าแผ่นดินปัทเสนธิโกศลทรงพระสุบินว่า เห็นคนพวกหนึ่งเอาแก่นจันทร์แดงอย่างดีราคาแพงไปแลกกับนมเปรี้ยวกระปุกเดียว

ในอนาคตเมื่อมนุษย์ทั้งศีลธรรมนักบวชทั้งหลายได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระตถาคตซึ่งมีวิมุตติเป็นแก่นสาร แต่นำธรรมเหล่านี้ไปแลกลาภผล เพราะเห็นแก่ปากแก่ท้อง

ข้อที่ ๑๒

“ลาวูนิ สีนติ” แปลว่า น้ำเต้าแห้ง กลมกลวงเกลี้ยงลื่น พระเจ้าปัทมเสนธิโกศลทรงพระสุบินว่าเห็นน้ำเต้าแห้งซึ่งปกติลอยน้ำได้กลับจมดิ่งลง ในอนาคตโลกแปรปรวนจนถึงนิมนับถ้อยคำของคนโกง ในราชสำนักในที่ประชุมที่วินิจฉัย กลุ่มต่างๆ ถ้อยคำของคนเท็จ คนหัวประจบกลับได้รับความเชื่อถือยกย่อง

ข้อที่ ๑๓

ข้อที่สิบสามเนื่องจากข้อที่สิบสอง “สิลา” แปลว่าก้อนหินแน่นทึบใหญ่โตเท่าบ้านเท่าเรือน พากันลอยน้ำฟองอยู่เหนือน้ำเหมือนกลีบบัว หรือเหมือนเรือสำเภาบรรทุกสินค้าลอยเต็มไปหมดทั่วบ้านทั้งเมืองนี้เป็นความฝันอีกข้อหนึ่งในอนาคตเมื่อมนุษย์ไร้ศีลธรรมโลกจะแปรปรวนทั้งโลกแผ่นดินและโลกมนุษย์ทำคนตระกูลสูงให้ตกยากลงมากมาย คนในตระกูลต่ำกลับมั่งคั่ง

ความฝันทั้ง ๑๖ ประการดังกล่าว ซึ่งจัดเป็นปัญหาได้ ๔ ประเภท เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีโลภะ โทสะ และโมหะ เป็นแกนกลางอยู่ในใจของคนนั่นเองและจะเห็นได้ว่า ในพุทธทำนายความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น เมื่อจัดประเภทของเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองมีอยู่ ๑๑ ประการ คือ ๑, ๔, ๕, ๖, ๘, ๙, ๑๐, ๑๒, ๑๓, ๑๕ และ ๑๖ ถ้าผู้ปกครองไม่มีคุณธรรมในการปกครองเหตุการณ์ที่เลวร้ายในความฝันย่อมเกิดขึ้นแต่ถ้าผู้ปกครองมีคุณธรรมในการปกครองเหตุการณ์ที่เลวร้ายในความฝันย่อมไม่เกิดขึ้น^{๔๐}

๒.๔ แนวทางการวิเคราะห์การตีความอรรถกถาพุทธทำนายในมหาสุบินชาดก

คัมภีร์ชาดกภูฏกถา หรือ อรรถกถาชาดก ได้อธิบายพุทธทำนายที่ปรากฏในมหาสุบินชาดกตั้งแต่เหตุเกิดลักษณะความฝันคำพยากรณ์ความฝันแต่ละข้อโดยชี้ให้เห็นสภาพสังคมในอนาคตไว้โดยระบุชัดเจนว่าเป็นคำพยากรณ์ของพระพุทธเจ้า

ส่วนคัมภีร์ฎีกาสารตถปิณี ซึ่งสันนิษฐานว่า แต่งขึ้นในประเทศศรีลังกา ในสมัยพระเจ้าปรักรมพาหุพระสารีบุตรเป็นผู้รจนา กล่าวถึงพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิ ๑๖ ประการและผลที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากพระสุบินนั้นทุกข้อ โดยไม่ระบุว่าใครเป็นผู้ทำนายพระสุบินดังกล่าว^{๔๑}

การตีความในคัมภีร์ที่กล่าวถึงข้างต้น ไม่ได้ระบุถึงว่าทำไมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวจึงเป็นปรากฏการณ์ที่วิปริตผิดจากธรรมดา และปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามคำพยากรณ์หรือคำทำนายได้ทำลายหลักจริยธรรมทางสังคมในข้อใด ฉะนั้น ในงานวิจัยฉบับนี้ นอกจากจะศึกษาปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคมในคำพยากรณ์ความฝันทั้ง ๑๖ ข้อ แล้วยังนำปรากฏการณ์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อหาเกณฑ์บรรทัดฐานทางพุทธศาสนาด้วย

^{๔๐} มานพ นักการเรือน, ผ.ศ., พุทธทำนายและโลกพระศรีอารีย์, หน้า ๔๘ - ๔๙.

^{๔๑} ทองย้อย แสงสินชัย, พุทธทำนายโลก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๐),

พุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญสิ่งที่เป็นสาเหตุของปรากฏการณ์ต่างๆ ในชีวิตและสังคม ว่าปัญหาทุกอย่างย่อมมีสาเหตุหรืออาจเรียกว่า มีกลไกของมันเองก็ได้ ข้อความที่ย้ำถึงประเด็นดังกล่าวได้แก่ คาถาของพระอัสสชิที่กล่าวแก่อุปติสสมาณพวว่า สภาวพธรรมเหล่าใดเกิดจากเหตุ (อะไร) พระตถาคตตรัสถึงต้นเหตุของสภาวธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะ ตรัสดังนี้เสมอ^{๔๒}

สำหรับปรากฏการณ์ทางสังคมตามพุทธทำนายที่ปรากฏในมหาสุบินชาดก จะวิเคราะห์ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักโดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมยึดหลักตามความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๔๓} ที่ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) ไว้ว่า คือ การที่ระบบสังคมกระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

ตามหลักพุทธศาสนากการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาด้วย ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ การเปลี่ยนแปลงจะไปในทางดีหรือร้ายนั้น แล้วแต่เหตุปัจจัยเป็นตัวกำหนด

หลักปฏิจสุมุปบาทในพุทธศาสนาเถรวาทอธิบายกระบวนการต่าง ๆ ของชีวิตและสังคมได้อย่างมีระบบเป็นเหตุปัจจัยต่อเนื่องกัน ปฏิจสุมุปบาทจึงเป็นเหมือนแม่บทหรือหลักการขั้นพื้นฐานในการอธิบายเรื่องต่าง ๆ และเป็นเสมือนศูนย์กลางของความรู้ที่มีต่อโลกและชีวิตตามความเป็นจริง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสความสำคัญของปฏิจสุมุปบาทไว้ว่า ผู้ใดเห็นปฏิจสุมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจสุมุปบาท^{๔๔}

วิธีการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมตามหลักปฏิจสุมุปบาทที่แสดงเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจนนั้น ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น ในอัมมิกสูตรว่า^{๔๕}

ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่พระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคหบดีก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบทก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็โคจร (หมุน) ไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรไปไม่สม่ำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็โคจรไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อหมู่ดาวนักษัตรโคจรไปไม่สม่ำเสมอ คิน

^{๔๒} เทพพร มังธานี. “การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาท ในมหาสุบินชาดก”. หน้า ๔๔.

^{๔๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย (ไทย – อังกฤษ) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๓๗.

^{๔๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐๖/๓๓๘ .

^{๔๕} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๔ - ๑๑๕.

และวันก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อคืนและวันหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและครึ่งเดือนหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ ฤดูและปีก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ ลมก็พัดไปไม่สม่ำเสมอ พัดไปพัดทางไม่สม่ำเสมอเมื่อลมพัดไปไม่สม่ำเสมอ พัดไปพัดทางไม่สม่ำเสมอ พวกเทวดาก็ขัดเคืองใจเมื่อพวกเทวดาขัดเคืองใจ ฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลอีกข้อความหนึ่งในมหานิทานสูตรว่า^{๔๖} ด้วยเหตุดังนี้แล

เพราะอาศัยเวทนา ตัณหาจึงมี

เพราะอาศัยตัณหา ปริเยสนา (การแสวงหา) จึงมี

เพราะอาศัยปริเยสนา ลาภะ (การได้) จึงมี

เพราะอาศัยลาภะ วินิจฉยะ (การกำหนด) จึงมี

เพราะอาศัยวินิจฉยะ ฉันทราคะ (ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ) จึงมี

เพราะอาศัยฉันทราคะ อหิงสาณะ (ความหมกมุ่นฝังใจ) จึงมี

เพราะอาศัยอหิงสาณะ ปริกคหะ (การยึดถือครอบครอง) จึงมี

เพราะอาศัยปริกคหะ มัจฉริยะ (ความตระหนี่) จึงมี

เพราะอาศัยมัจฉริยะ อารักขะ (ความหวงกั้น) จึงมี

เพราะอารักขะเป็นเหตุบาปอกุศลธรรมเป็นอนเณยก่อมเกิดขึ้นจากการถือท่อนไม้ การถือคัสตราการทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาทการพุดขึ้นเสียงว่า ‘มึง มึง’ การพุดส่อเสียด และการพุดเท็จ

ข้อความข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสังคมที่ผู้นำขาดคุณธรรมจริยธรรมนั้นส่งผลถึงปัญหาการขาดดุลทางธรรมชาติด้วย และแสดงให้เห็นว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมนั้น สืบเนื่องมาจากมนุษย์ปล่อยให้ตัณหาเข้าครอบงำ สยบยอมต่อความปรารถนาอันไม่มีขอบเขตของตน

นอกจากนั้น ข้อความบางตอนที่สรุปจากอัครัญญสูตร และจกักวัตติสูตรที่จะนำเสนอต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นถึงเหตุปัจจัยแห่งทุกข์ของสังคมชัดเจนยิ่งขึ้น

สรุปบางตอนในอัครัญญสูตรที่แสดงแนวคิดวิวัฒนาการตามหลักปัจจัยการเช่น

คนเกียจคร้านนำข้าวมาเก็บสิ่งสมและเกิดความนิยมทำตามกัน→ เกิดการปักปันกันเขตแบ่งส่วนข้าว → คนโลภลักส่วนของคนอื่นมาเพิ่มแก่ตน (เกิดอทินนาทาน)→ เกิดการตำหนิติเตียน การกล่าวเท็จ การทำร้ายลงโทษ การต่อสู้ → ผู้มีปัญญาเห็นความจำเป็นต้องมีการปกครอง เกิดการเลือกตั้งเกิดมีคำว่า กษัตริย์

มีคนเบื่อหน่ายความชั่วร้ายในสังคม คิดลอยลางบาปไปอยู่ป่าบำเพ็ญฌาน บางพวกอยู่ใกล้ชุมชน เล่าเรียนเขียนตำราเกิดมีคำว่า พรหมณ์ เป็นต้น

คนมีครอบครัว ประกอบอาชีพประเภทต่าง ๆ เกิดมีคำว่า แพศย์

^{๔๖}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๐๓/๖๑.

คนนอกจากนี้ซึ่งประพจน์เลวร้ายถูกเรียกว่า ศูทร→ คนทั้งสี่พวกนั้นบางส่วนละเลิก
ขนบธรรมเนียมของตนสละเหย้าเรือนออกบวชเกิดมีสมณะ

สรุปบางตอนในจกัถวัตติสูตร แสดงการเกิดขึ้นแห่งอาชญากรรม และความชั่วร้ายเดือดร้อน
ต่าง ๆ ในสังคมตามแนวปัจจัยการ ดังนี้

(ผู้ปกครอง) ไม่จัดสรรปันทรัพย์ให้แก่เหล่าชนผู้ไร้ทรัพย์ → เกิดความยากจนระบาตั่ว
→ อทินนาทานระบาตั่ว → การใช้ศัสตราอาวุธแพร่ระบาตั่ว → ปาณาติบาต (การฆ่า
ฟันกันในหมู่มนุษย์) ระบาตั่ว → มุสาวาทระบาตั่ว - การส่อเสียด - กาเมสุมิฉฉาจาร - ผรุสวาท
และสัณผ์ปปลาป - อภิขชาและพยาบาท - มิจฉาทิฏฐิ - อธรรมราคะ ความละโมภ มิจฉาธรรม -
ความไม่นับถือพ่อแม่สมณพราหมณ์ และการไม่เคารพนับถือกันตามฐานะระบาตั่ว → อายุวรรณะ
เสื่อม^{๔๗}

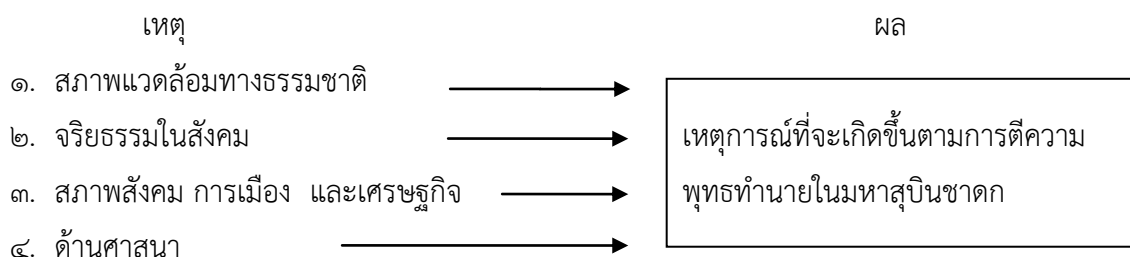
อนึ่ง พุทธศาสนาได้เสนอทฤษฎีหลักที่ครอบคลุมสรรพสิ่ง คือ กฎไตรลักษณ์ ฉะนั้น กฎ
ไตรลักษณ์จึงถือว่าเป็นทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยแสดงให้เห็นว่า สภาวะธรรมทุกอย่างตก
อยู่ภายใต้อนิจจตา ทุกขตา อนัตตา ดังที่มีปรากฏในอุปปาทาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา
ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” ครั้นรู้
บรรลุลแล้วจึงบอกแสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผยจำแนกทำให้ง่ายว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” ตถาคต
เกิดขึ้นก็ตามไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่
อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า “สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์” ครั้นรู้ บรรลุลแล้วจึงบอกแสดงบัญญัติ
กำหนดเปิดเผยจำแนกทำให้ง่ายว่า “สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์” ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม
ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดาความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้น
ว่า “ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” ครั้นรู้ บรรลุลแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผยจำแนก ทำให้
ง่ายว่า “ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”^{๔๘}

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยายความ)**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒ พุทธ
ธรรมประดิษฐาน ๒๖ ศตวรรษกาล พ.ศ. ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑๐ - ๒๑๑.

^{๔๘} อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๑๗๗/๓๘๕.

การวิเคราะห์โดยความเป็นเหตุปัจจัยของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตามการตีความพุทธทำนายในมหาสุบินชาดก สามารถแยกแยะเหตุผลได้ดังตัวอย่าง ดังนี้^{๔๙}

การจัดรูปแบบของเหตุและผลนั้น ย่อมสอดคล้องกับแกนหลักของอริยสัจ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่คุ้นเคยกันมาก เพราะถือว่าเป็นหลักธรรมแรกที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโดยนำมาวิเคราะห์ทุกข์ของมนุษย์ดังที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในการแยกแยะจุดหมายและวิธีการในการจัดการกับเรื่องนั้นๆ ด้วยหลักอริยสัจ ๔ จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้เพราะเสนอเป้าหมายและวิธีการอย่างชัดเจน ดังในเนื้อหาของอริยสัจที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ยืนยันว่า แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ปราณาสังไฉไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์ ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกข์สมุทยอริยสัจ คือ ตัณหาอันทำให้เกิดอีกประกอบด้วยความเพลิดเพลินและความกำหนดมีปกติให้เพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกข์นิโรธอริยสัจ คือ ความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสละคืน ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล^{๕๐} ในที่นี้จะนำมาวิเคราะห์ปัญหาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมและพฤติกรรมทางจริยธรรมของมนุษย์ตามเหตุและผล ดังจะนำเสนอในบทที่ ๓

สำหรับผลของคำพยากรณ์ความฝันทั้ง ๑๖ ข้อนั้น มีข้อที่พึงทำความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขในการตีความของพระอรรถกถาจารย์ที่ระบุถึงกาลเวลาดังข้อความที่ว่า

ในสมัยที่พระราชหรือผู้ปกครองไม่มีธรรมะและผู้คนไม่มีธรรมะ (อธมมิกานํ ราชนอธมมิกานญฺจนุสสาณิกาเล), เมื่อโลกวิบัติ (โลเก วิปริตตมาเน), เมื่อกุศลธรรมเสื่อมลง (กุสเลโอสฺสนเณ), เมื่ออกุศลธรรมเฟื่องฟูขึ้น (อกุสเลอุสฺสนเณ), ในสมัยที่โลกเสื่อมทรามลง (โลกสฺส ปริหีนกาเล), ในยุคที่มนุษย์มีอายุสั้นลง (มนุสฺसानํ ปริตตายุกาเล), เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป (คจฺจนฺเต อจฺจนฺเต กาเล), เมื่อศาสนาเสื่อมลง (सानเน ปริหายนเต), ในสมัยที่พระราชหรือผู้ปกครองอ่อนแอ (ทุพฺพลราชกาเล)

^{๔๙} เทพพร มังธานี, “การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาท ในมหาสุบินชาดก”, หน้า ๔๖ - ๔๗.

^{๕๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๓.

ข้อความเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่ากาลเวลานั้นเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ตามคำพยากรณ์ อนึ่งคำว่า กาลเวลาที่ปรากฏในมหาสุบินชาดกนั้นมิใช่ให้ความเห็นไม่ได้กำหนดเวลาว่านานเท่าใด พ.ศ.ใดเมื่อสภาพตามคำพยากรณ์สอดคล้องกับยุคสมัยใดก็ถือว่าอนาคตหรือกาลเวลานั้นมาถึงแล้วหรือเกิดจากการดูสภาพสังคมแล้วเกิดมโนสำนึกว่า ถึงกาลที่ระบุไว้ในมหาสุบินชาดกและที่สำคัญในมหาสุบินชาดกไม่ได้ระบุถึงสถานที่ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นชาติไหนหรือประเทศไหนในโลกนี้^{๕๑}

๒.๕ สรุป

จากการศึกษาพุทธทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับความเป็นมาของพุทธทำนายที่มีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์ปรากฏในคัมภีร์เอกนิบาติชาดก ขุททกนิกาย เรียกว่ามหาสุบินชาดก แต่ในส่วนพระไตรปิฎกนั้นปรากฏเพียงคาถาที่จารึกเป็นภาษาบาลี ที่ถือว่าเป็นพุทธพจน์ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้แต่โดยย่อ หากต้องการจะทราบเนื้อความของพุทธทำนายนั้น ต้องอาศัยคำอธิบายที่เรียกว่า อรรถกถาชาดก ลักษณะสำคัญของพุทธทำนายมีลักษณะการเปรียบเทียบ คือเป็นการเล่าถึงพฤติกรรมของสัตว์ซึ่งแสดงออกในลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะนิสัยเดิมโดนนำมาเปรียบเทียบกับความวิปริตทางด้านศีลธรรมจริยธรรม การตีความคือพุทธทำนายเป็นการนำเสนอเหตุการณ์หนึ่งแต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง การนำเสนอแบบเหนือจริง คือการนำเสนอเรื่องในพุทธทำนายเต็มไปด้วยเหตุการณ์ที่ประหลาดและผิดปกติจากธรรมชาติ เช่น วัดมีกำลังมากถึง ๔ ตัว วังตรงทะยานเข้าหากันจะทำลายซึ่งกันและกันแต่พอมาถึงกับหยุดนิ่งแต่ว่าฝ่ายต่างหันหน้ากลับไปตามทางที่ตนมา มีการอุปมาอุปมัยข้ามยุคสมัย คือมีลักษณะบอกเหตุการณ์ข้ามสมัย บอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังข้อความบางตอนที่ระบุว่าความผิดปกติไปจากธรรมดานี้จะไม่มีแน่แต่ไม่ใช่ว่าตอนนี้ และแนวทางการวิเคราะห์ได้นำปรากฏการณ์ต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อให้ความสำคัญถึงสาเหตุของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ว่าปัญหาทุกอย่างมีสาเหตุมาจากอะไร จึงได้คำตอบว่าปัญหาทุกอย่างย่อมมีสาเหตุ มีกลไกของมันเอง การที่รูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจจะเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น

^{๕๑}ทองย้อย แสงสินชัย, พุทธทำนายโลก, หน้า ๙๓ - ๙๖.